

EL COVAL DEL COLL DE SON MARILL. PALMA DE MALLORCA

JOAN MAS I ADROVER

INTRODUCCIÓ

La revisió del Pla General d'Ordenació Urbana de Palma de Mallorca, portà com a resultat l'elaboració d'unes fitxes de tots els monuments arqueològics del terme municipal de Palma.¹ Per aquesta elaboració calgué recórrer tot el terme i anar anotant les característiques dels monuments, la seva situació, estat de conservació, etc.

La dita tasca, duita a terme, entre d'altres, per l'arqueòleg Víctor M. Guerrero Ayuso, portà al descobriment d'un lot de ceràmiques superficials d'un jaciment desconegut fins a les hores, que foren depositades al Museu de Mallorca i després em foren oferides pel seu estudi i catalogació.²

SITUACIÓ I ACCES

El jaciment es troba situat aproximadament entre les coordenades 39° 36' 15" Nord i 6° 16' 50" Est, Mapa Militar d'Espanya full 698 quart IV. Es troba molt a prop de la barriada de Son Serra-La Vileta, al nord-oest del terme municipal de Palma i devora la línia que delimita els termes municipals de Palma i Puigpunyent, a la serralada anomenada d'en Marill.

Per anar-hi cal que prenguem la carretera de la barriada de Son Serra-La Vileta i quan arribem a la bifurcació de Son Roca hem de prendre la desviació que duu al cementeri. Passat el cementeri i mitjançant un camí de carro, arribarem al Coll d'en Marill, lloc on es troba el jaciment estudiat.

---

1 Varis Autors.—Revisió del Pla General d'Ordenació Urbana de Palma. Fase d'Informació. Jaciments i Monuments Arqueològics.

2 Agraesc a Víctor M.ª Guerrero Ayuso l'oportunitat que m'ha donat de poder estudiar els presents materials.

DESCRIPCIÓ

El jaciment el forma una gran fondalada no gaire profunda, plena de vegetació i d'una pols blanquinosa que ho tapa tot. Al fons es veuen restes de dues coves, una de les quals, possiblement la superior, era el jaciment. En l'actualitat el jaciment està completament destruït restant-ne tan sols constància per les ceràmiques que estudiarem a continuació.

La destrucció del jaciment segurament és deguda a l'existència d'un forn de guix a les proximitats de la cova. Possiblement a un lloc situat a la part inferior. La calor originada per l'elaboració del guix fou, segons el nostre criteri, la causa determinant de la destrucció del jaciment arqueològic.

INVENTARI DEL MATERIAL

1.—Fragment d'un vas de forma troncocònica que correspon al llavi i part de la paret. El llavi és arrodonit. La pasta és ocre amb taques negres a l'exterior i negra a l'interior. El desgredant és mineral gruixat i la superfície és llisa amb senyals d'espulat.

2.—Fragment d'un vas de forma globular corresponent al llavi i a part de la paret. El llavi és obert, la pasta negra i el desgredant mineral gruixat. La superfície és llisa amb senyals d'espulat.

3.—Fragment d'un vas de forma globular corresponent al llavi i part de la paret del mateix. El llavi és obert. La pasta ocre, el desgredant mineral i la superfície és llisa.

4.—Fragment d'un vas corresponent al llavi i a part de la paret del mateix. La forma possiblement sigui carenada i el llavi és molt obert. La pasta és negra, el desgredant mineral gruixat i la superfície llisa.

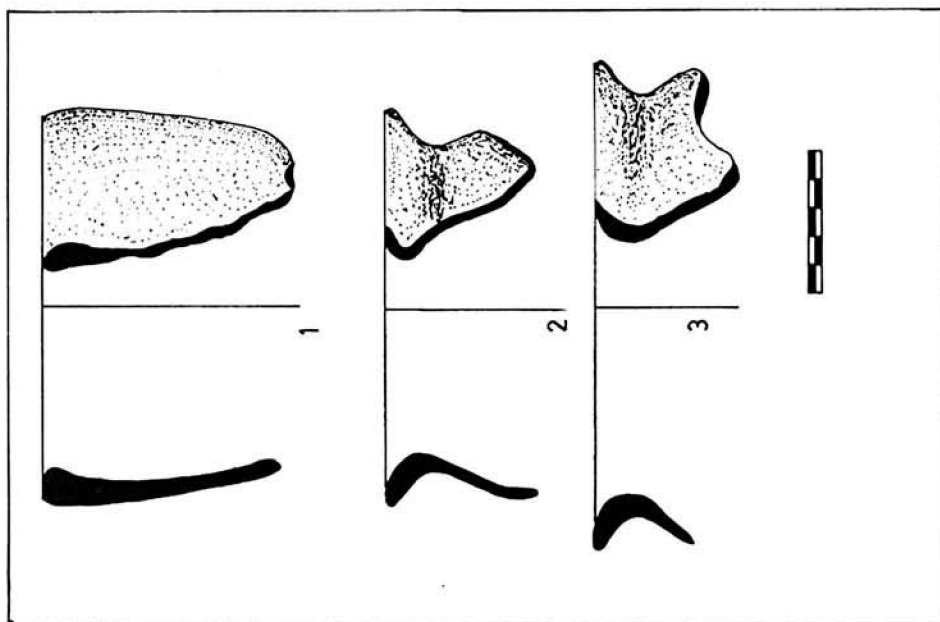
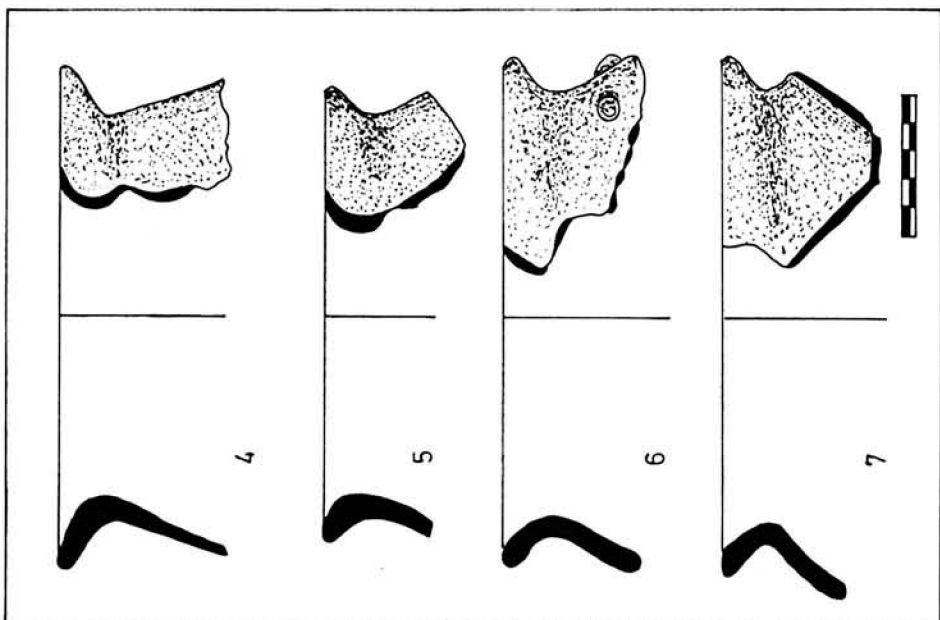
5.—Fragment d'un vas de forma probablement globular corresponent al llavi i a part de la paret. La pasta és ocre, el desgredant mineral, la superfície rugosa i el llavi obert.

6.—Fragment d'un vas de forma globular que correspon al llavi i a part de la paret. El llavi és obert, la pasta negra, el desgredant mineral i la superfície llisa i espulada. Duu com adorn dos mamellons.

7.—Fragment d'un vas de forma globular, que correspon al llavi i a un fragment de la paret. El llavi és obert, la pasta gris obscura, el desgredant mineral i superfície rugosa amb grans concrecions de calç.

8.—Fragment d'un vas de forma carenada que correspon al llavi i a part de la paret. El llavi és un poc obert, la pasta és ocre clara, el desgredant mineral i la superfície llisa.

9.—Fragment d'un vas de parets quasi rectes i llavi lleugerament obert, que correspon al llavi i part de la paret. La pasta és quasi negra i el desgredant mineral gruixat. La superfície és llisa.

10.—Fragment d'un vas de forma globular que correspon al llavi i a un fragment de paret. El llavi és obert, la pasta ocre clara, el desgriexant mineral gruixat i la superfície és espatulada.

11.—Fragment d'un vas de forma probablement globular o carenada que correspon al llavi i a part de la paret. El llavi és quasi recte, la pasta grisenca amb taques ocres, el desgriexant mineral gruixat i la superfície és llisa.

12.—Fragment d'un vas de tamany petit i forma globular que correspon al llavi i a un fragment de paret. El llavi és quasi recte, la pasta és ocre grisenca, el desgriexant mineral gruixat i la superfície és rugosa.

13.—Fragment d'un vas de forma probablement carenada, de llavi quasi recte i pasta negra. El desgriexant és mineral gruixat i la superfície és rugosa.

13b.—Fragment d'un vas de parets rectes i llavi recte i gruixat. La pasta és grisenca i el desgriexant mineral. La superfície és llisa.

14.—Fragment d'un vas de parets rectes i llavi lleugerament obert. La pasta és ocre, el desgriexant mineral i la superfície llisa.

15.—Fragment d'un vas de parets quasi rectes malgrat tenir indicis de concavitat. La pasta és ocre amb taques negres, el desgriexant mineral, el llavi un poc obert i la superfície és rugosa.

16.—Fragment d'un vas que correspon al coll d'una gerra amb l'ansa en forma de pont. El llavi és obert, la pasta grisenca, el desgriexant mineral i la superfície rugosa.

17.—Fragment d'un vas que correspon gairebé a la meitat de la base d'un vas de considerables dimensions. Té un petit regruix a la part inferior. La pasta és grisenca el desgriexant mineral i la superfície rugosa.

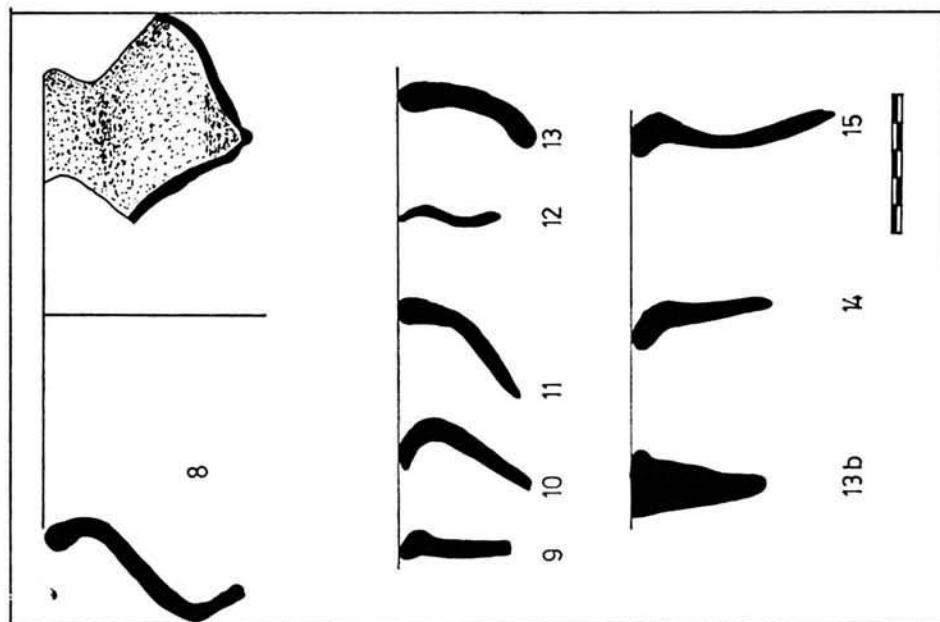
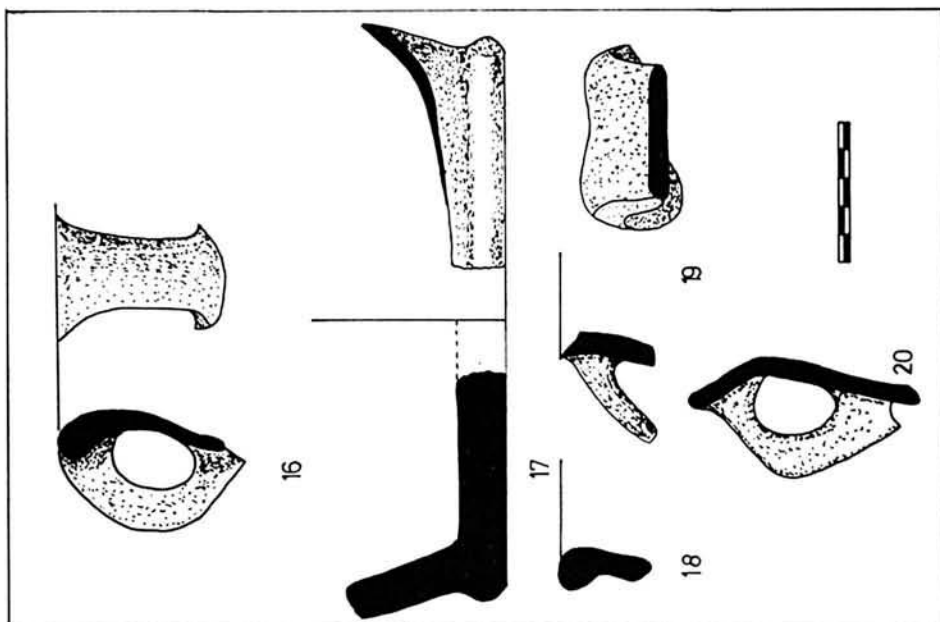
18.—Fragment d'un vas que correspon al llavi lleugerament obert. La pasta és ocre, el desgriexant mineral i la superfície rugosa.

19.—Fragment d'un vas que correspon a l'ansa que és d'una amplària considerable. La pasta és negra, el desgriexant mineral i la superfície és llisa.

20.—Fragment d'un vas que correspon al coll d'una gerra o d'una olla amb un ansa globular. La pasta és rogenca, el desgriexant mineral i molt abundant i la superfície rugosa.

21.—Fragment d'un vas que correspon a la base possiblement d'un vas carenat. El peu té un petit regruix a la part inferior. La pasta és grisa, quasi negra, el desgriexant mineral i la superfície quasi llisa.

22.—Petit fragment d'un vas que correspon a la seva base. Està romput tot just començant les parets, pel que és fa impossible saber com serien. El peu té un petit regruix a la part inferior. La pasta és grisenca, el desgriexant mineral i la superfície rugosa.

23a.—Petit fragment d'un vas que correspon al seu llavi que seria quasi recte. La pasta és quasi negra, el desg्रेixant mineral i la superfície llisa a la part exterior i molt deteriorada a la part interior. L'estat de conservació del fragment és molt dolent.

23b.—Petit fragment d'un vas que correspon al seu llavi que seria quasi recte. La pasta és grisa fosca, el desg्रेixant mineral i la superfície llisa.

23c.—Petit fragment d'un vas que correspon al seu llavi que seria lleugerament obert. La pasta és ocre rogenca amb taques grises, el desg्रेixant mineral i la superfície llisa.

24.—Fragment d'un vas que correspon a una ansa lobular, la qual no conserva cap fragment del cos del vas. La pasta és ocre grisenca a l'exterior i grisa a l'interior, el desg्रेixant és mineral i la superfície és rugosa.

25.—Fragment d'un vas que correspon a una ansa en forma de pont, la qual no conserva cap resta del cos del vas. La pasta és rogenca amb taques grises, el desg्रेixant és mineral i la superfície rugosa.

26.—Fragment d'un vas que correspon a una paret amb la resta d'una ansa que en l'actualitat té forma de petit munyó. No hi ha restes del llavi. La pasta és rogenca a l'exterior i grisa a l'interior, el desg्रेixant mineral i la superfície rugosa amb fortes concrecions de calç.

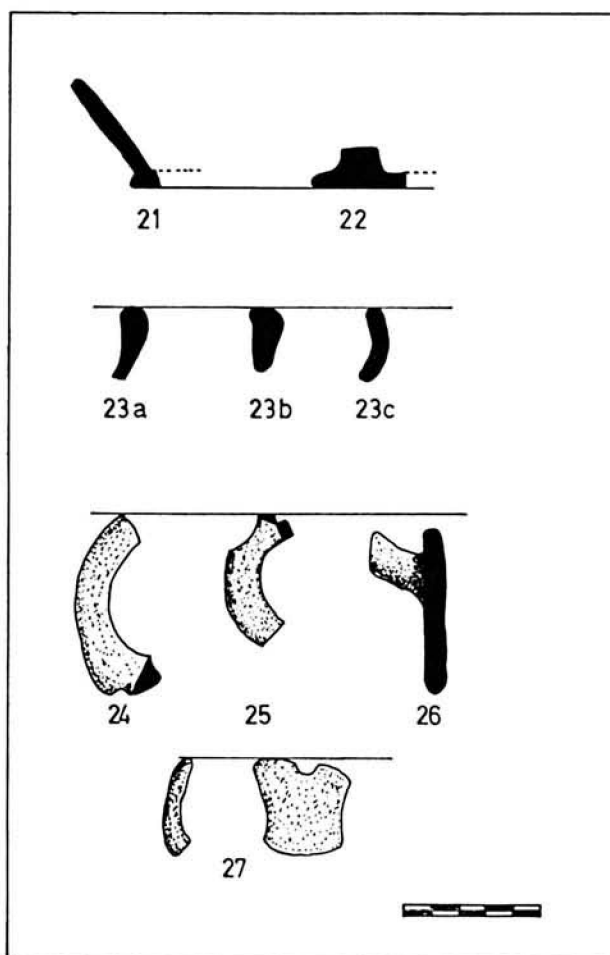
27.—Fragment d'un vas que correspon a un fragment d'una ansa quasi plana amb restes d'un forat a la part superior. La pasta és ocre a l'exterior i grisa a l'interior, el desg्रेixant és mineral i la superfície rugosa.

ESTUDI DELS MATERIALS

Els únics materials trobats al jaciment del Coval del coll de Son Marill, són de tipus ceràmic. No hi ha ni metall, ni grans de collar de pasta de vidre tan freqüent a altres estacions de l'illa.

Les ceràmiques trobades es poden dividir en dos tipus: ceràmiques pretalaiòtiques i ceràmiques talaiòtiques. Dintre les ceràmiques pretalaiòtiques trobam un predomini de les formes globulars però gairebé sense decoració, només un dels vasos estudiats té una petita decoració en forma de dos mamellons. La superfície dels vasos és generalment llisa i en els casos que no es així es deu, creim, a l'erosió produïda per la calç. Creim que tots aquests vasos es poden enquadrar dins la forma 3 del Pare Veny.³ Vendria després un grup de vasos de forma carenada

³ VENY, Cristóbal, *Las Cuevas Sepulcrales del Bronce Antiguo de Mallorca*. B.P.H. IX. (Madrid 1968) pág. 413.

format per tres elements, també de superfície llisa que podríem incloure dins la forma 4 del Pare Veny⁴ i per acabar tenim l'exemplar de nombre 1 de parets quasi rectes que creiem podria incloure's dins la forma 7 del citat autor.⁵

Dins la ceràmica de tipologia talaiòtica destaca un conjunt d'anses de les quals n'hi ha dues de forma lobulada i d'altres en forma de pont o planes. Les dues que conserven part de la paret i llavi del vas, que

⁴ VENY, Cristóbal, *Obra cit.* not. ant. pág. 414.

⁵ VENY, Cristóbal, *Obra cit.* not. 3 pág. 415.

són les de nombre 16 i 20 creim que es poden incloure dins la forma 9 de Fernandez Miranda.⁶

Destaca endemés la presència d'una base d'un gran vas que hauria d'esser del tipus "amfora pitoide" o "olla globular" de tamany considerable.

Els altres fragments són fragments de llavi que ens donen molt poca informació.

CONCLUSIONS, PARALELISMES I CRONOLOGIA

L'especial situació del jaciment, completament destruït i amb una dispersió de la ceràmica pels voltants de la seva possible situació, fan totalment impossible el coneixement de les característiques arqueològiques del lloc, de la seva estratigrafia i de la situació de la ceràmica dins el jaciment.

Malgrat aquestes dificultats podem distingir dos moments totalment diferenciats en els materials del Coval del Coll de Son Marill: una primera ocupació a l'època denominada pretalaiòtica i una segona, bastant més envant, dins el talaiòtic final.

Efectivament, les ceràmiques globulars que hem qualificades com a pretalaiòtiques es correspondrien amb un pretalaiòtic d'apogeu amb possibles inclusions dins el talaiòtic final.⁷

Les ceràmiques talaiòtiques les hem de situar dins un talaiòtic avançat. La presència d'anses és una característica de les fases finals del talaiòtic i per tant les hem d'enquadrar dins allò que Rosselló Bordoy diu talaiòtic III i IV.⁸

La presència d'una base gran que creim podria tractar-se d'una olla globular o d'una àmfora pitoide ens fa llançar la idea de si hi hauria hagut enterraments infantils dins urnes, fet comprovat a Son Boronat,⁹ però que serà impossible de comprovar aquí.

Les coves sepulcralcs que abarquen dos moments de la nostra prehistòria com són el pretalaiòtic i el talaiòtic no són rares. Recordem

⁶ FERNÁNDEZ MIRANDA, Manuel. *Secuencia Cultural de la Prehistoria de Mallorca*. B.P.H. XV (Madrid 1978) pág. 260-261.

⁷ ROSSELLÓ BORDOY, Guillermo. *La Prehistoria de Mallorca. Rectificaciones y nuevos enfoques*, T.M.M. n.º 11 fig. 4 i 5.

⁸ ROSSELLÓ BORDOY, Guillermo. *Obra cit.* not. ant. fig. 9.

⁹ GUERRERO AYUSO, Victor. *El Yacimiento funerario de Son Boronat (Calvià Mallorca)*. B.S.A.L. 22 (1979), 1-58.

Situació del jaciment (Clixé Gabriel Sevilla).

Vista general del jaciment (Clixé Gabriel Sevilla).

Possibles restes del coval (Clixé Gabriel Sevilla).

solament la Cova de Son Maiol,¹⁰ Son Bauçà,¹¹ el còdol dels Rafols,¹² la Cometa dels Morts,¹³ etc.

La cronologia del jaciment és molt mala de definir. La fàcies pre-talaiòtica, deu incloure's dins el pretalaiòtic d'apogeu que Rosselló Bordoy situa entre 1800 i 1500 a C.¹⁴ i la fàcies talaiòtica, que l'enquadram dins el talaiòtic III i IV, podria començar, segons el mateix autor, devers el 500 a C.¹⁵ i continuar fins no sabem quan. La no presència de ceràmiques a torn ni objectes de metall, fan impossible més precisió.¹⁶

---

¹⁰ PLANTALAMOR MASSANET, Luis. *Avance al estudio de la cueva de Son Maiol d'Establiments (Palma de Mallorca)*. "Prehistoria y Arqueología de las Baleares. VI Simposiun de Prehistoria Peninsular" (Barcelona 1974), págs. 88 i ss.

¹¹ VENY, Cristóbal. *Obra cit.* not. 3, pág. 235.

AMORÓS, Luis. *Contribución al estudio de la Edad de Hierro en Mallorca. Cueva de Son Bauçà*. B.S.A.L. 22 (1979), pág. 290-292.

¹² ENSEÑAT, Bartolomé. *La cueva del Còdol del Rafols*. N.A.H. III i IV, 1954-55.

VENY, Cristóbal. *Obra cit.*, not. 3, pág. 331.

¹³ VENY, Cristóbal. *La Necrópolis de la cueva de Cometa dels Morts, cerca de Lluc, en Mallorca*. A.E.A. 20 (1947).

— *La necrópolis de la Cometa dels Morts*. N.A.H. 2 (1953).

— *Obra cit.*, not. 3, pág. 311.

¹⁴ ROSSELLÓ BORDOY, Guillermo. *Obra cit.*, not. 7, pág. 125-126.

¹⁵ ROSSELLÓ BORDOY, Guillermo. *Obra cit.*, not. 7, pág. 138.

¹⁶ Hem tingut em compte per l'elaboració d'aquest article l'obra *Assaig d'una terminologia de la Ceràmica Antiga en Català* de Roger Marcet i Miquel Llongeras. Quaderns de Treball n.º 5.

Vull agrair a Germà Fuster Chicano l'amabilitat que ha tingut de corregir-me aquestes pàgines.